ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 79

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ
ՕՐԱԳԻՐ

ՇԱԲԱԹ 12 ՅՈՒԼԻՍ 1845

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ

Այս օրագրութեան ով որ կը փափաքէ հրատարակութեան մէջ ... [illegible] ... գինը 135 ... [illegible] ...

Ձեռնարկ ... [illegible] ... տարեկանին գրասենեակ ...

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՔ

Զմիւռնիա 12 Յուլիս:

Անցեալ ամսոյն վերջին օրերը հիւսիսային սաստիկ քամիով պատահած ալեկոծութենէն քանի մը նաւեր կորսուեցան, որոնց մէ քանի փախստական նաւեր Սեւ ծովուն մէջ գործածելի նաւուց մէ մաս ընկղմեր են, բայց ամենէն ցաւալին Սամսոն եղածն ու Չէօլմէին մէ մէջ ընկղմած եղած նաւուն կորուստն է, որուն մէ մէջ Երուսաղէմէն վերադարձող 70էն աւելի ուխտաւոր ճանապարհորդներ կան եղեր, Հայ ու Յոյն, զանազան քաղաքներէ, որոնց 40 հոգին և բաց անոնց 61 ը ընկղմեր է: ... Գրուած Լենտայի նախկին գնացած ... Ըստ ... ժամու 6էն Ըստ ... Տէր ... Թէոդորոս անուն շարժմամբ հա... ... և հետեւեալ օրը շարունակելով իւր ճանապարհորդութիւնը դէպ 'ի Սամսոնադապը:

Քանի մը ամիս է որ Պարսկաստանի մէջ Հանքեան Լուսաւորչի ... հայ ... եկեղեցականներ ... կրօնաւորներու բո-

թէքսանթներու Անգլիական ... աղանդներ քարոզիչներ իրարու հետ այն աստիճան հակառակութիւն ունին, որ Անգլիականները ամեն կերպով կ'աշխեն Լուսաւորչականներու ծաղկած ու զարգացած ... , որպէս զի հաշտ պաշտօնը ... , և պատճառներն այն է որ' ասոնք որպէս զի իրենց համայնական եկեղեցւոյն դաւանութիւնը կը քարոզեն, և իրենց խօսքը և քարոզութիւնը մաքի ընել զարգացնելը համայնական կ'ընեն: Այս բանիս քննութիւնը ... պարզ կերպով ... Փոխ որ Անգլիացին յանձնուելու, ամեն Լուսաւորչականներուն հարցուց թէ իրա՞ւ է որ քարոզութիւն կ'ընեք, և ձեր միայն բնակները համայնական եկեղեցին կը հրաւիրէք: ասոնք այն ատեն որ տեղէն գար ... բանի համար գացած ... համայնական խոստովանեցան թէ այո, ... է, և գործերնիս ալ այս է:

Անգլիականներուն քով ասոնց ... խնդրութիւն չկրանուեցաւ: Փոխ որ Անգլիացին քննութիւնը ասոնց քիչ մը շարունակեց, կը հարցուընէր որ' ասոն առջին հետ ձեր կողմը բնաւ մարդ չդարձուցի՞ք մի, ձեր հաւատքին մարդ չի

դարձուցի՞ք մի: ասոր այո կամ ոչ պատասխան մը տալու էին. թէ որ ոչ ըսեն նէ' երկու հնարաւորութիւն կայ ասկէց ելնելու: նախ' Պոռտինի ընկերութեան կողմէն այսքան տարի է, հետէ դրկուած առանց որ քիչ ատեն չընէր, պատրաստականը գացեր է. բանի մը խելք չէ ըրեր. երկրորդ' փաստաբանութիւննին սխալ և աչխին է եղեր, մէկ մարդ մըն ալ իրենց կողմը քաշելու զօրութիւն չունի եղեր: երրորդ' ասոնք ալ կ'ըլլան. քանզի ամեն տեղ Պօղոս ատոնց լուսաւորը կ'ըսուի, որ Անգլիականք Հայոց կ'ըսուին: և նաւորականութենէ դարձող բողոքականներու ... անունով կոչուած է այս լուսաւորը, և այս տեսակներու Պարսկաստան գացող քարոզիչները կոչուեցան Լուսաւորիչ և այսպէս կոչուած. ուստի թէ որ չէ ըսեն նէ' իրենց անզօրութիւնը և ապարդիւնութիւնը մէկէն այնմ խոստովանին:

Այսչափ պատասխանելու ճամբայ մը գտած են. որովհետեւ ասոնք Պարսկաստանի արեւմտեան կողմը գտնուող տաճիկներուն մէջ շատ կը կենան, որ նեստորական են, և Լուսաւորիչ կ'ըսուին, ուստի ըսին որ մենք Նեստորական ենք. բայց բանն Լուսա-

---

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Հաստատութիւն Արեւատանի Լսէլշէնցի և Աստուածացան Նոյեն:

(Շարունակութիւն և վերջ. Տես թիւ 77)

Յետ ելանելոյ Աշխարհաց 'ի պաշտօնավարութենէ յաշխարհէ տարագրութեան, յամի 1834. ուսուցիչ կարգեցաւ նոյն յառաջագոյն աշակերտաց 'ի դպրոցի ամենայն Գրիգոր վարժապետ շարունակեան, և յետ առաջնոց օրինակի եկեղ 'ի միւս աշակերտացն գրեր ջնջողութեան իմաստից քանիցս. յայսմիկ ... գիրքն կայսր ... ուսումն ... ՝ի փոխանակ Գրիգորի անդ 'ի Տփխիս յամի 1835. դաստատ ... էին յուսումնարանի Ըստ ... Ա. եպիսկոպոս արտասանեալ և ... վարժապետի կողմանէ. որը շարունակեցին զգաստութիւն յաջողակն որդեկանին զբաղումնս Հայոց Աբրահամի յամին 1837:

Յերեւեալ իբրեւ 'ի 36 ամաւ ուսումնարանն և այլ կարգաց բաց ամենայն հանդամանաց իւրոց, Աբրահամ 'ի նոյն թիւ ուսուցիչ երբ հայ և ուս ... Երեմեանց տփխիսեցի. սա կարգի մէջ ... և ... իւրեան կեցանակ ... 'ի ... , արձակեցաւ վերջ ... պաշտօն կոչեցաւ ... Աստուածաց, ուսուցիչ միայն հայ լեզուի յարգելի ... կրթութեան ... և քրիստոնէական վարդապետութեան. իսկ 'ի լեզուի ռուսաց ... առ տարածանելոյ:

Յամի 1840. աշակերտք ուսումնարանին բաժանեալ յերկուս դասատունս, նախին զրութեամբ յառաջեալ և արդէն իսկ անընդմիջաբար ուսուցանեալք լուսաւորչական Աբրահամեան:

Առաջինն աստիճան բաժանեալ է յերիս կարգս, յառաջինումն ուսանին 'ի հայ լեզու' զնիւթին տեղեկ նախապատրաստութեան. զթուաբանութիւն, զքրիստոնէական ... , զթարգմանութիւն, զընթերցանութիւն և զգեղագրութիւն:

Յերկրորդ կարգի' ուսանին 'ի հայումն' զքերականութիւն' զքրիստոնէական' վարդապետութիւն եւայլն: իսկ 'ի ռուս' զոկելին քերականութեան' պատմութեան ընթերցանութիւն և զգեղագրութիւն: Իսկ յերրորդումն' յերկուց լեզուաց զերկուս ... արտաքին արհեստին: իսկ 'ի յերկրորդի դասատան' ուսանին զհայ և զռուս մատենագրութիւն:

Կարգադրութիւն ուսումնարանին' ըստ այժմեան իւրում դրութեան, բովանդակեալ 'ի 40, յօդուածս, կցորդեցի այսմ:

ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Աստ Հաղբոյ Դպրոցին Լսէլշէնցի

1

Ընդհանրական նպատակ դպրոցիս է կրթել զաշակերտութիւն մանկանց հոգեւորականաց Հայոց, տալ նոցա միջոցս ստանալոյ զամենահարկաւոր գիտութիւնս Հայոց և ռուսաց լեզուաց, և կարեւոր հիմանս ամենայն յարգանական արհեստից. հրահանգել 'ի սիրտս նոցա զճշմարիտ բարեպաշտութիւն, և պատրաստել 'ի նոյնանէ զուսուցիչս և զարեւմուտս ... նոցա 'ի ծառայութիւն Հաւատոյ Առաքելոյ և վասն

կրթելոյ զհարստանեայս զհաւատակիցս' 'ի ձեռն նոցա:

2.

Առաջնոյ դպրոցիս է ուսուցանել ըստ այսմ դրութեան զորդիս հոգեւորականաց Հայոց և արձակել 'ի հասարակութեան աշխարհականաց:

3.

Ուսանողք յայսմ դպրոցի բաժանին յերկուս կարգս, առաջին' յորդեգիրս, որոց թիւ ոչ կարէ առաւելուլ քան զայն' որ ... , այլ ընկալեալն բոլորովին ըստ հովանաւորութեամբ Էջմիածնի Սինոդի, փոխ պատրաստելոյ 'ի նոցանէ զհոգեւորականս և քահանայացուս. այսպիսի որդեգիրք զբոլոր ապրուստ իւրեանց գտանիցեն 'ի դպրոցի ի ստացուածոյ էջմիածնի: Իսկ երկրորդ' յաշակերտս ... որոց թուոյ, որ կարեն միայն ուսանել 'ի դպրոցիս, առանց ստանալոյ զապրուստ յայնմանէ:

4.

Դպրոցն ունի նախ' զվերատեսուչ, երկրորդ' զտեսչամարժ, և երրորդ' զխորհուրդ թիւ Ուսուցչաց:

5.

Դպրոցն ենթարկի գերագոյն ամենապաշտօն տեսչութեան և իշխանութեան լուսաւորչեան Աբրահամի Հայոց Էջմիածնի, որում ամենայն է Կաթողիկոսն ամենայն Հայոց:

6.

Որպէս վերատեսուչն աշակերտաց' նոյնպէս և ուսուցիչք կարգին ընտրութեամբ և հաւանութեամբ լուսաւորչեան Աբրահամեան Էջմիածնի:

7.

տուածները՝ որ Նատուրականութիւնը պատուական բանի մը պէս բռնած են, դուք Նատուրական չէք, մենք ձեզ չենք ընդունիր բնաւ՝ ըսելով սուտ ձգեցին. թէ որ Աթէօտիզմները Նատուրական ենք ըսեն ու տար վրայ յարմարին նէ, Նատուրականներն ալ միայն անկրութեան աչքին կենան ։

Մասին որ փոխք որ Բէզամ՝ պարսից անկրութեան կողմէն հրաման ալ հանել տուեր է որ՝ ամերիկացիներուն սպած և այն անձերը ծախած գիրքերնին ինչ լեզուով կ՚ըլլան նէ, բռնան, ժողվուին և կրակը ձգուին ։ Այս պատուէրս թէ որ իրաւ է նէ կ՚ըսէ Անգլիոյ օրագիրը, պարսից երկրին պէս բազմերը շատ և փոքր քիչ երկիր մը շատ յարգութեան կըզանէն այս գիրքերս ։

Պաղշէնցի մէջ գտնուող Հիւանդութեան երևելի պատկերչաններուն մէկն է Պ. Լէնկը, որ երկար ատեն Հռոմ կեցաւ սրբազան կառավարութեան գործերնու համար՝ և այն անկ պատկերչանութեան գլխաւոր մէջ ուսուցիչ ալ գտուեցաւ, ասոր ինչ սրտի տէր մարդ ըլլալը հետևեալ պատմութիւնը աղէկ կըցուցանէ ։

Օր մը առտուանց մէջ խեղճ քանդակագործ մը ասոր տունը գնաց, որ սակաւ ինն անկարիճնէն եղած չէր. ասոր ներկայացաւ և ըսաւ. տէր իմ. ծառայդ աղքատ անուն քանդակագործն եմ։ Պ. Լէնկը ըսաւ հրամմեր, այն ես մի, շատ աղէկ— տղայ ատր իմ ։ — Տղա՞յք ալ ունիս ։ — Հրամմեր. բայց գործ մը լանիմ՝ որ բանիմ և տղայս ապրուստ ճարեմ ։ Այս ինչ յորդի մարդուն գացի կարօտութեանս հասկըցուցի, աղաչեցի որ ինծի մէկ բան մը գանէ բանելու, այն յորդին ինձմէ երեսը դարձուց ինչ ըսեմ չեմ գիտեր․․

Մինչև որ քանդակագործը այս խօսքը լմնցուց նէ՝ Պ. Լէնկը պառկած անկը միւս կողմը դարձեր էր. մարդը քիչ մը սպասեց որ գոնէ յուսադրութիւն խօսք մը լսէ բերնէն. բայց երբ որ խռպոտ ձայնը լսեց (քանզի երեսը անդին դարձուցեր քնացեր էր), յուսահատելով ելաւ գնաց ։

Երեք չորս օրէն ետքը տէրութեան կողմէն այս մարդոյս հրամանագիր մը եկաւ. որուն մէջ գրուած էր որ՝ Պ. Լէնկը պատկերչանին բաժ աշակերտը լեցնելով տէրութիւնը՝ հրաման կ՚ընէ այն պատկերչանին՝ որ թագաւորական հրապարակը դրուելու համար արձան մը շինէ. և ծախքը տէրութեան գանձէն տրուի ։

Այս ատենը մարդը շատ զգած աւաղէուցը... բած կարծեցին և անհամբերութեամբ փութ. քանզի Պ. Լէնկին խռպոտ ձայնը լսած ատենը անկից անգութ մարդ մը կարծելով՝ մարէն անոր համար գէշ ալ անցուցեր էր ։

Սօտէնէ +բօնէ բասւած անգղիական օրագիրը հետևեալ զարմանալի լուրը կըգրած է. Հնդկաստան երթալու շոգենաւերը անգղիայէն ասդին եգիպտոսի ծովէն կրնան մինչև Հնդկաստան երթալ, թէ և կարմիր ծովն ու միջերկրական ծովը իրար խառնուած չըլլան. բաւական է որ այս երկու ծովը իրարու հետ երկաթէ ճամբով հաղորդութիւն ունենան. որ շոգեկառք բաներու համար կըշինուի ։

Հնդկաստանի Պոմպայի քաղաքի վճռապրատեաններուն (մագիստրատներուն) մեծը Սըր Թօմաս Էրսկին Հարրիս՝ Հնդկաց վաճառականաց ընկերութեանը նախագահին այս բանս առաջարկած է, ուզելով եղած անդրկութիւնները ասպով. և կ՚ըսէ որ՝ Նեղոս գետոյն միջնորդութեամբը երկու ծովը իրարու միացունելէն շատ աղուոր և անվտանգ է մինչև Սուէզ երկաթէ ճամբայ շինելը. և այն ճամբուն վրայէն՝ 800 փութ ծանրութով շոգենաւ քաշելու կերպը կըտեսնէն ցած անիւներ (թէքէրլէքներ) հոլովելով՝ որ Սուէզ հասած ատենը փորձառութեամբ մը ամէն կ՚առնուի. և շոգենաւը ծովը կ՚իջնայ, սովորական կերպով կ՚երթայ մինչև Հնդկաստան ։ Այս երկաթէ ճամբուն թէ և վրայէն շոգենաւ քաշելու համար ալ ծախք կայ, բայց մեծ կառքերով շոգեկառք ալ կըրնայ բանիլ, և բոլոր ալէքսանդրիոյ ծախքն ալ մէկ անգամ առնելով՝ երկաթէ ճամբուն ծախքը Եգիպտոսի մեծ կէսն Նեղոս գետին եզերքէն սկսելով մինչև ծովեզերը՝ որ է Սուէզ. մէկ միլիոն հոն քսա արծաթով կ՚ըլլայ. որ սանձիր ասոր կ՚ըլլայ 110 միլիոն դահեկան. կամ 220,000 քսակ ստակ. ճանապարհը 28 ժամու ճանապարհ է. և թէ որ ջրանցք մը բանալու ըլլայ անկից մինչև Սուէզ, որով Հնդկաց մէջէն շոգենաւ բանելու ջրանցքը միայն ըլլայ՝ այդքան բազմաթիւ դժուար չըլլար. շատ ծախք ստակ կ՚ուզէ. ջրանցք մը բանալու համար տասն տարի կ՚ուզէ. բայց այս երկաթէ ճամբաս երկու տարուան մէջ կըլմննայ. և թէ Եւրոպացւոց թէ ասիացւոց փոխանակութեամբը շատ մեծ օգուտ կ՚ընէ. և Եգիպտոսի փոխարքային նկատմամբ ալ հեշտ կըշահի ։ Հայեցնաստանի ծախսերեններուն մեծ ասոր համար ալ կայ. այն անկէն եղած անդրկութիւնները Նաւէն և Սուէզ ալ կրնան բերել, որ շոգենաւերուն շատ դիւրութիւն կ՚ըլլայ ։

Վաճառ մարդութեան դպրոցին և ծառայական պիտոյից եւ և ՚ի վերջ առաւ լիզուաժ... գոն՚ի նմա երկու զինուորականք. որ են ընդամենքեան տեսչութեամբ մանկավարժին աշակերտաց ։

8.

Ընթացք ուսման դպրոցին առ ՚ի չցայտ կարևոր միջոցաց. առայժմ բաժանին յերկուս դասատունս,

9.

Յանկացուց տալ զդրկս իւրեանց յուսումն, մատուցանեն զխնդրագիր լուսաւորչեան Հայոց Արենհոգւոյն, յորմէ կախի միանգամայն ընդունիլ և արձակել ։

10.

Աշակերտք ընդունին ՚ի դպրոցս յիւրաքանչիւր զեպս ըստ նկատման Արենհոգւոյն ։

11.

Ուսումն դպրոցիս յարատևի զամէ ողջոյն բաց ՚ի ամառնային ամսոյ, ՚ի 25. էն յունիսի՝ ց25ն. օգոստոսի ։

12.

Նաժամուն առարկայից ժամու և ուսման իւրաքանչիւր դասատան նախագիտութեամբ Արենհոգւոյն՝ կարգի ՚ի վերատեսչէն ։

13.

Հրապարակական հարցափորձութիւն աշակերտացն սկսանի ՚ի 20 յունիսի իւրաքանչիւր ամի. յաւարտման՝ յառաջադէմք աշակերտաց բարենկատման Արենհոգւոյն փոխադրին ՚ի միոյ դասատանէ ՚ի միւս, կամ արձակին ՚ի դպրոցէն. վկայականք յառաջադիմութեան նոցա ստորագրութեամբ վերատեսչի և ուսուցչացն տուեալ լինին ՚ի ձեռն մեծի Հրամանոց Արենհոգւոյն ՚ի հրապարակի անդ, ուր և բաշխին պարգևք յառաջադէմ եղելոցն ։

14.

Պատժեսցին աշակերտք պարկեշտ և անմեղ զանիւ, պատշաճեալ հոգեւորականաց. իսկ ոչ ներգործեսցին նոցա աղքատ խրատք յառաջահկելն. արգելին նոցա ձայն ՚ի ծունկս կացեալ ՚ի դպրոցին ցժամ մի. իսկ եթէ և այս միջոց չօգնեսցէ զառաջահկելն, յայնժամ վերատեսուչն առաջի արասցէ զխօսս ՚ի տեսութիւն Արենհոգւոյն ։

15.

Վերատեսուչն անձին ընդ տեսչութեամբ իւրով ունի զամենայն կառավարութիւն դպրոցին, զամենայն կայս և զկումաց նոցին ։

16.

Վերատեսուչն տանի յիւրաքանչիւր ամիս ՚ի գանձատնէ Արենհոգւոյն զումար դրամոց ՚ի բաւարարութիւն ուսուցչաց ըստ նշանակելումն (1) և ՚ի հարկաւոր ծախս դպրոցին (2) ։

17.

Կարօղք ՚ի բաց հանելոյ ՚ի ուժկաց ուսուցչաց՝ յիւրաքանչիւր ուսուցչ մի արժանի կոչել ժողովին՝ ի ձեռն վերատեսչին յաղագս դպրոցին և ժամանակարանս նորին ։

18.

Ի լրման տարւոյն՝ ժողովուելով հաշուեմատեանք ծառայութեան ՚ի լուսաւորչեան Հայոց Արենհոգւոյն՝ ընձեռեսցի հանդերձ համառօտ ցուցակաւ մտից ծախուց և մնացորդ դրամոց դպրոցին ։

19.

Ի ամիզուն իւրաքանչիւր ամսոյ վերատեսուչն ՚ի ներկայութեան միոյ ՚ի Ընտրանաց Արենհոգւոյն՝ առնէ զամսական հաշիւ ՚ի ստուգութիւն ժամանակեայ մատենից դպրոցին և առձեռն դրամոց ։

20.

Վերատեսուչն ամսոյ յամէն ցուցանէ զգործոցն հաշիւ յանուանէ որպէս դրամատուր մտից և ծախուց նոցունց և ամենայն անսակ նուիրեալցն գործածելոց ՚ի դպրոցին ։

21.

Յերկու ժամու աւուրս ուսուն ՚ի հարկանիլ առաջնոյ զանգակաց եկեղեցւոյն. յանձին ամենայն հոգեւորական աշակերտք և սպասաւորք ընկերանս, կանգնին առ դուռն նօսւարանին, ուր եկեալ մանկավարժն ամէն զնոսա յեկեղեցին, և զիւրաքանչիւրն կարգաւորէ ՚ի տեղւոջ իւրեանց ։

22.

Յաւարտ առաւօտեան ժամերգութեան եղանին աշակերտք համատութեամբ յեկեղեցւոյ և առ դասն վերատեսչին կարգաւորեալ զնոսա մանկավարժն, առնէ զնոսա յուսումնարանն ։

23.

՚Ի 6. ժամու ՚ի ներկայութեան վերատեսչի սպասաւորն բաժանէ զնախաճաշիկ իւրաքանչիւր աշակերտի ։

24.

Ց7. ժամու ՚ի յարկանել զզանգակն ուսումնարանին. մանկավարժն կարգաւ տանի զաշակերտսն ՚ի դասատունս և մինչև ցժողովումն ուսուցչաց զամենայն

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

4 Մայիս ։

Բարձրագոյն Դրան Պետութեան վերջին շրջաբերական Եւրոպականէն առած յուշերը, (ինչպէս որ օրագրոյս նախընթաց թուովն ալ ծանուցինք) շատ հաճելի չէր, այս պատճառաւ անգլիական իշխանութիւն որ բարձրագոյն Դուռը տրամադիր կ'երեւի ժողովք մը ընել գործակալներ՝ որ Օսմանեան կայսեր մայրաքաղաքն ու հայրենի խնամքը համեմատ ինչ որ պէտք է գործել անմիջապէս 1 կրաւոնաւ բնակչաց խաղաղութեանը եւ ապահովութեանը համար, եւ դաշնակից հինգ մեծ տէրութեան գեսպաններն ալ նոյնպէս գիտնալ ուզելով հասկացնել ուզեցին որ նոյն խնդրոյն վրայօք խորհելու ։ Եւ ասոնք կրնանք յուսալ թէ՝ քիչ ատեն մէջ յաջող խորհրդութիւն կ'ընդունի այս գործն եւ խաղաղութիւնը կրնայ նոյն նահանգին մէջ՝ կայսրութեան բոլոր նահանգներուն նման ։

—Այսինքն ըսել նախարարութեան ընդհանուր նահանգներուն կայսերութիւնը քննելու համար ընտրուած անձինք՝ երէկեան օր Բարձր. Դրան կողմանէ տրուած ծանօթութիւնները եւ յանձնարարութիւնները առնելու համար, եւ քիչ օրէն մեկնելու են իրենց հարկաւոր պաշտօնը կատարելու ։

—Զարեհաւորթէ իբրեւ կէս վերջի մօտ գրեթէ այս թաղին մէջ նոյնա սուլթանին պալատը հրդեհ պատահեցաւ եւ բոլորովին մոխիր դարձուց այս երեկի շէնքը. թէեւ շատ մը պէտք եղած օգնութիւնները ըրին, բայց հրդեհին սաստկութիւնն չի կրցաւ յառաջը առնել ։

—Ընդհանուր ուրախութեան շարժած լուր մ'ալ գինք՝ Սամաթիոյ Հայոց թաղը սոսկալի հրդեհ մը պատահեցաւ, եւ թէպէտ կառավարութեան կողմէն շատ ալ օգնութեան հասան նէ ալ, բայց այսու ամենայնիւ գրեթէ հազարի չափ տուն եւ խանութ մոխիր դարձան, որոնց տէրերը մեծ թշուառութեան մէջ ձգելով ։ Հետեւեալ օրը՝ արքայն Պատրիարքը եւ Սուրբ Պատրիարք Տեառն Յակոբայ ալ հոն կանչուելով, պատրաստ էին խղճալիներուն պէտք եղած խնամքները հոգալու, մանաւանդ որ 200ի չափ անբնակարան մնացածները (չքաւորները) ալ կաթողիկոսի պալատին քով ժամանակ մը մնալու սիրով կառավարութիւնը յանձնեց, Եղբայրակից Եկեղեցիներուն օգնութեամբը ։ Երբ դեռ այս Պատրիարքը Տեառնոց գերեզմանատունը անցնելով գացին, տեսան շատ մը փողերը եւ ուրիշ իրերը, բայց այս պատահարին մէջ ալ բնաւ բարեպաշտութիւն չը թէ միայն նոյն խղճալիները այլ գրեթէ բոլոր ազգը իրենց պաշտպանը եղող աստուածային մէջը բարեկամութեամբ համար բարեմտութիւնն ըրաւ պատուաւոր կերպով ։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԼՈՒՐԵՐ

Պէյրութ 1 մայիս ։ Տիւրզիներուն եւ Մարոնիներուն մէջ եղած կռիւը ամեն օր կը շարունակուի ու ելք սաստկութեամբ, եւ ասկէց զատ այս երկու ցեղերուն գեղերուն մէջ եղած հրկիզութիւններ ծուխը կ'երեւայ, եւ մեր պարտէզները մեր մարգիներով խառնուած եւ կենդանեօք լեցուն են, որոնք այս տեղ ապաստանարան մը փնտռելու եկած են ։

Մինչեւ հիմա եղած կռիւներէն դեռ ստոյգ լուր մը չառնեցինք, բայց շատերուն ըսելուն նայելով միշտ Մարոնիները յաղթած են ։

Բզէյի մէջ, ուր տեղ քրիստոնեաները յաղթուեցան, Տիւրզիները Յիսուսեան կարգի կրօնաւորներուն վանքին վրայ յարձակեցան այս կռուի ժամանակը եւ նոյն վանքի կրօնաւորը մը՝ իր մէկ ծառայովը մեռցուցին ։

Դեսպանատան Մեծարգոյ Պարոն Պ... ալ հաճեցաւ որ Պէյրութէն 3 ½ ժամ հեռի է Ջահլէին ճամբան վրայ, իր բոլոր ժողովքը այս երկու ցեղերուն գլխաւորները եւ փոխանորդները այցելելու, որպէս զի որ կարելի է այս կռիւները վերջ ընելու եւ խաղաղութիւն հաստատել ։

Այսպէս ժողովուրդը ալ խաղաղութիւն հանել ու զինքին, բայց բարեկամներն ալ նոյն տեղի կառավարիչը եւ Դրան՝ խելքն իրենց խոհեմութեամբը զօրաբերութիւն ժողովուրդը ։

Նուազագոյնս մէջ եղած Օսմանեան ճէփէն նաւակ մը 29ին գէպ Մալթա գնաց բաւական կրծքով ու գորգով եւ քիչ մը եօթը Եւրոպացիականին համեմատ գրաւոր Սամուել Բէյին փաշային ալ մեկնելու գէպ Մալթա, ուրկէ իր խոհեմութեամբը այս բոլոր զօրաւոր բոլորովին կրկնեցուցանէ նոյն տեղի եղած անկարգութիւնն ալ ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՐԱՆԻԱ

Իրանեանց Պէդրին քաղաքի կամաւորական ընկերութիւնը՝ Հանրային քաղաքին այս գարնանս մէջ չինաց երկիրը մէկ մեծ նաւ մը լեցուն իրենց երկրին արդիւնքէն սխալ շրջելէ, որ հոն ծախելի, եւ սոյն տէրութեան մէջ գտնուած սրահատուներուն բանտները ծախելու նոր հաւանութեան ալ պիտի բացուի ։

ԱՄԵՐԻԿԱ

Մէջ Վաշինգտոնի Պարոն քաղաքը՝ որ Ամերիկայի սահմաններէն է, եւ մէջ Ամերիկայի Նոր Օրլէանս, եւ Մեքսիկոյ գաւառները մէկ խաղ մը կազմած կ'ըսէ Ամերիկեան միացեալ տէրութեան, որպէս թէ նոր Պոստոնի կառավարիչներ միացած են, բանակներուն ձեռնհ-

---

րեա 'ի պաշտպանել զարդեկարգութիւն եւ զպարտաւորութեամբ բուն 'ի դասատունս ։

25 .

Ի գալ աւուրցացն յաշակերտաց ընթեռնուլ զայժմն, մանկավարժն երանէ 'ի դասատանէն, եւ ժամանակաւ հսկէ ։

26 .

Յ 9 . ժամու սպառուած հարկանէ զզանգակն . զի յաշակերտաց իւրաքանչիւր դասատան ընթերցուածս զաղօթս եւ աւուրցիչքն փոխանակ, իսկ 'ի յամել աւուրցն՝ վերատեսուչն դատի ներկայ լսել պաշտօնեայցն զկարգ ։

27 .

Եթէ մին յաւուրցելոյ ըստ տկարութեան կամ այլ ինչ պատճառի ոչ գոյ 'ի դասատանն յաւուրցն, պարտաւոր է յառաջագոյն յայտնել վերատեսչին ընթանալի կամ գրաւոր . որ ըստ նկատման կամ յանձնէ զդաստիարակութիւն նորա այլում ուսուցչի ։

28 .

Ի 11 . ժամու սպառուած հարկանէ զզանգակն, եւ յաշակերտաց ընթեռնուլ զաղօթս, աւուրցիչք ելանեն, եւ մանկավարժն կարգեալ զաշակերտս տանէ զնոսա ըստ կերպի 'ի սեղանատունն եւ նստուցանէ իւրաքանչիւր 'ի տեղիս իւրեանց, նստեալ եւ ինքն 'ի ճաշ քաղաքավարութեան եւ համեստութեան նոցա ։

29 .

Յետ ճաշոյն յանձնէ մանկավարժն եւ ընդ նմա ամենայն աշակերտք կանգնին 'ի տեղիս իւրեանց եւ այնպէս կարգաւ ընթեռնուն 'ի գիրսն ։

30 .

Ի 2 . ժամու զինի ճաշուն 'ի հարկանել զանգակաց, նախին կարգաւ գնան 'ի դասատունս (յօդ . 25 ։)

31 .

Ի 4 . ժամու հարկանեն զզանգակս եւ փոխանակեն աւուրցիչք կարգաւն, որ գրեալ 'ի յօդ . 6 ։

32 .

Ի 6 . ժամու հարկանեն զզանգակս եւ ըստ կարգին գրելոյ 'ի յօդ . 8 . ելանեն աշակերտք 'ի դասատանց եւ գնան 'ի տեղիս իւրեանց ։

33 .

Ի 7 . ժամու վերստին կարգաւն գնան 'ի սեղանատունն . եւ յետ ընթրեացն մանկավարժն վերադարձուցանէ 'ի ննջարանն (յօդ . 9 ։)

34 .

Վերադարձեալ 'ի ննջարանն մանկավարժն, կանգնեցուցանէ զաշակերտս, յորոյ 'ի ներկայութեան ընթեռնուն գիշերային աղօթս եւ ննջեն ։

35 .

Այսպէս հրամայեալ ըստ գրաւոր բանի բժշկին, վերատեսուչն անօրինէ, զի պատրաստեսցի տաճարն կերակուր, եթէ դասախօսականն ոչ ներեսցէ նոյ ուտել հիւանդին ։

36 .

Ամենայն սիրոյք ննջարանին յանձնին սպասաւորութեամբ սպասաւորին, որ պարտաւոր է պահպանել զայնս 'ի մաքրութեան եւ յանդորրութեան, ըստ այսմ նախին կարգաւ յանձնին ձեռն եւ ամենայն տարազոյ բանալեաց իւրեանց ասուեանդրին, այն է սեղանք, սենակք, աթոռք, պահարանք եւ այլ սոցին նմանք ։

37 .

Հիւանդանոցն պարտի պահպանել 'ի մաքրութեան ընդ տեսչութեամբ վերատեսչին ։

38 .

Յամենայն շաբաթու երեկոյեան պահու սպասաւորն առանց յետոյ 'ի վերատեսչէն զշապիկս, զկարմիր, զգուլպայսն, զանձեռոցս եւ զայլ սոցին նմանս, բաժանէ զայնս աշակերտաց . սոյնպէս 'ի ննջարանէ զհինս ժողովէ եւ ընդ տեսչութեամբ իւրով յանձնէ 'ի լուացումն . եւ յետ լուացմանն 'ի հինգշաբթի աւուր յանձնէ վերատեսչին եւ սոյնպէս զհետագոյն ։

39 .

Իւրաքանչիւր ամսոյ պարտաւորին վասն աշակերտաց բաղնիք, որ եւ ընդ տեսչութեամբ մանկավարժին գնան աշակերտք ։

40 .

Աշակերտք ըստ պատուհասի եւ ըստ պահանջման հարկին արձակին 'ի տուն 'ի մերձաւորաց՝ հրամանաւ վերատեսչին, իսկ 'ի հեռաւոր տեղեաց Ընդհանուր Միաբանութեան, որ վերահասու լինին պաշտպանութեան կարգին ։

Շարունակելի ։

րը հալէբոյն կըհայցին , որ Աֆրիկայի հիւսիսային կառավարութիւնը փոխելու պիտի աշխատին ։

ՇՈՒԷՏ

Շվէտի կառավարութեան խորհրդականաց առաջարկած մէկ օրէնք մը առաջարկուեցաւ , որ մէկ մարդ մը մեռնի նէ՝ անոր ինչքը անոր զաւակաց մէջ հաւասար բաժնուի . մեծ կամ անդրանիկ որդւոյ՝ պզտիկ մանչերու աւելի առաւելութիւն չըլլայ ։ Այս օրէնքս առաջնոյն ընդունած էին եկեղեցականները՝ քաղաքացիները և գեղացիները ։ Այս առաջարկութեանս վրայ ազնուականներուն մէջը մեծ խռովութիւն մը ելաւ . խօսքով կռիւներ եղան , վերջապէս օրէնքը չընդունեցին , միմիայն ծպլցին նէ՝ 12 միմիայն ընդունողներ եղաւ , և 173 միմիայն չընդունողներուն ։

Աս որոշման վերջինիս երեք կարգ մարդոց ընդունելուն վրայ թէ որ թագաւորն ալ հաւանութիւն տայ և փոխէ նէ՝ օրէնքը ընդունելի եղած կ'ըլլայ . և միայն ազնուականաց հակառակելը օգուտ մը չըներ , ուստի ազնուականներէն ալ որ չընդունողներուն վրան միմիայն ծպեր եր նէ՝ նոյն օրը թագաւորին մէկ խմարհական անձով ալ ակերբատգիր մը տալ փնտռեցին՝ որ այս վճռոյս հաւանութիւն չտայ . քանզի կըսեն՝ որ հօրը ինչքը զաւակներուն մէջ հաւասար բաժնուիլը հասարակութեան քանի մը ատարեալ մարդոց ձեռք կուտայ ալ նէ՝ օրինք մինչև հիմայ հաստատուն բռնուած անհաւասար ժառանգութիւնը ազնուականներուն վիճակին յառաջացեալ աչելութիւն մը ունի . և այս իրաւունքս ոչ կըրնայ փոխել և ոչ ուրիշին անցնիլ , քանզի ատոր պէտքը նէ՝ չըլլար ազնուականներուն շատ վնաս կ'ըլլայ ։

Պարոն Աշտերլըգէմ ազնուականը՝ որ ժառանգութիւնը հաւասար ըլլալ ուզողներուն կուսակիցներէն է՝ յայտնապէս այս առաջարկութեանս դէմ կեցաւ , ըսելով որ բարեկարգելու սահմանադրութեան դէմ է . և շէնքս ազգին բազմանալու հասարակութեանը մեծ վնաս կը հասցունէ , և ուրեց որ՝ թէ որ այս բանիս համար թագաւորին ակերբատգիր պիտի տան նէ՝ իրեն դէմ դնելն ալ իմացունեն , յայտնապէս անունը տալով նոյն ակերբատգրին մէջ . բայց ըսած հակառակութիւնը միայն այսչափ վասն լինելու որ յառաջագէս ակերբատգիր սորվիլը եւ մնաց . տանանին մէջ եղած խօսակցութիւնը թագաւորին յայտնելու համար չհիւսուած անդիկութեանը մէջ անցաւ աստից խնդիրը ։

Այս բանիս համար՝ որ ազնուականաց առատութեանը մէկ գլխաւոր նիւթերն վրայ էր , ազնուականներէն 245 խորհրդական գտնուեցան . ըսել է որ՝ գրեթէ բոլոր ազնուականները ։ Հետևեալ օրը ժողովք մըն ալ եղաւ հասարակաց ծախուցը համար , որ միլիոններով առումն կըհասնէր . բայց ազնուականներէն խորհրդոց ատեանը այն օրը հազիւ 20 հոգի գտնուեցաւ . ըսել է որ՝ ատոնց ազնուականներն ալ իրենց օգտին համար փիլաու կըժողվըլին . և իրենց մասնաւոր ժառանգութեանը վրայ խորհուրդ և վէճ կ'ընեն . բայց հասարակութեան վերաբերեալ բան մը ըլլայ նէ՝ խելք հոգնեցունելու չեն ուզուեր կոր . ասանկ բարոյական բաներու կողմէ՝ աշխարհքիս ամեն կողմի մարդիկ իրար կըհամնեն ։ Արդարութեան ըսած օգուտը այսքան կըրնայ ըլլալ որ՝ Շվէտի օրագիրներուն այս բանիս համար իրենց ազնուականները համարձակ կըպախարակեն . և անոնք ալ աւելցը պատուոմ ձեռուըս համար զգուշութեամբ կըվարուին ։ Հաւանելի է որ՝ Հայոց ազգիս օրագիրներն ալ , ասկէ ետև այս պարզինաշատ օրինակին հետևելով՝ բաղդաւորին ազգով հանդիպին ։

Յուղիոյն ծախադրւած ազնուականներէն ևերոններուն փոփոխութիւնը տեսնելով՝ որ այնքան վէհ մարդով խորհուրդ չէր կըրնար ըլլալ , ստիպեցաւ ետքերնուն ալ ճամբայ տալու . և խորհուրդը միւս օրուան մնաց ։

ՆՈՐ ՀՕԼԱՆՏԱ

Անկլիական Աւստրալի կղզին՝ որ Նոր Հօլանտա ալ կ'ըսուի , անգլիացւոց ձեռքն է , այս ոսկիի առատ հանք մը գտնուեր է . և գտածնին երևածն քիչ մը խորութեամբ փորելով շատ առատ հաներ են . հիմայ պատրաստութիւն կ'ընեն՝ որ այս շահաւոր հանքս հանելու համար՝ այն տեղ գործաւորներ ղըկուին . և յատուկ գործարան շինուի ։

ՌՈՒՍԻՍՏԱՆ

Օտեսսայի Հիւսիսի քաղաքէն կըգրեն ։ "Հասարակութեան բերանը խօսք մըն է կըպատմութեան՝ Հօլանտայէն ճիզվիթներուն հրամանագիր եկեր է որ Լեհաստանա հաստատութիւն գտնելու յամառեցէն ետ կենան ։

"Բռով վէճը շատ կըթեթևնայ . քանզի այս հիմակուան քաղաքական խռովութեան մեծ պատճառը՝ լուչէռնացիներուն ճիզվիթները ներս առնելու համար հանած վճիռնին է . բայց ճիզվիթներուն թշնամիները որ արմատական (ռատիգալ) կ'ըսուին . ասոնց չէ թէ միայն Լուչեռնայէն , այլ և Ֆրիպուրկ և Շվից և Վալէ ըսուած գաւառներէն ալ վռնտուելուն աստիճանը , կըվախցունէ թէ չըլլայ որ արմատականները՝ որ հիմակու հիմայ տէր եղած են , այս գաւառներուս վրայ յարձակին (հիւծիւմ ընեն) . և որովհետև թէ այս գաւառներս և թէ իրենց դաշնակիցները մեծերնին դրած են որ՝ իրենք զիրենք զէնքով պաշտպանեն , ուստի այս երկիրներուս վիճակը շատ մեծ վտանգի մէջ կ'երևի , և վտանգն ալ շատ հեռու չէ ։

"Վալէ գաւառին մէջ հիմակուց պատերազմի ամեն կերպ պատրաստութիւնները եղած են . զօրաց մէկ մասը Սէն Մորիս անցքը դրկուած է . շատ զօրք ալ տարրին Վալէ՝ Լուչեռնայի սահմանագլուխները կ'երթան" ։

Ճիզվիթներուն պատճառաւ Լուչեռնա եղած խռովութիւնը բոլոր Օձիսսէսի երկիրներուն մէջ տարածուեցաւ . մարտի 14ին Օձիսսէսի Լօզաննա քաղաքին կողմն որ՝ խառվարարները ժամերգութեան ատեն մէկ տեղ ժողվուեցան . Անժ և Լէկ անձինքը տատանեալին պաշտօնը գործակալական կերպով խափանեցին . քանի մը հոգի եկեղեցին մտան , և հոն գտնուողները գուրս վռնտեցին , շատ մարդիկ ալ գուրսը կեցած էին . ասոնց անցնելու ատենը եանձաւ ռոմբով (ըսել է չարելով) ծաղր կ'ընէին , և նախատական խօսքեր կ'ըսէին . ասոնք հասարակութեան խռովարար մարդոց գործերն են . սակայն դաւանական կառավարութեան ժողովքներն ալ՝ քանի երթան կըբռնէին . և լուչեռնացիք պատերազմի պատրաստութիւն տեսնելով զօրագնդեր և պահապաններ որոշած են պատերազմը առաջ տանելու . ատոնց հաշտութեան միջնորդ մտած են Աւստրիոյ կայսրը և Փռուսիայի և Բռուսիայի թագաւորը . հանդերձ կ'ըսեն օրագիրները , որ Անգլիոյ թագուհին ալ այս բանիս միջնորդ պիտի ըլլայ ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Չինաստանէն եկած գիրերը յանկարծ վերջէն են . տէրութեան նախարարներուն մէջ փոփոխութիւն մը եղած կըպատմեն այս կերպով ։ Մնդշինսայ Թեշանի հեղուկ կողմէ , որուն զրուցը էր Լին , նորէն կառավարութեան գործը մտեր են . և ատոնցն գործերնին այն է եղեր որ՝ Փէկինի նախարարը իշխանութենէն ձգեր են . չինաց տէրութեան հետ անգղիացիներուն և գաղղիացիներուն և Ամերիկայի հասարակապետութեան ըրած դաշինքներուն գիրը գրող և կնքող այս նախարարս էր . թէպէտ ամենայն ինչ գործքի մէջ մասնէ յանդգնութեամբ առաջ տարաւ . և ինքը շատ խոհական և հաւատարիմ մարդ է . և ամեն կողմէն իր քաղաքացիներուն ամենէն աւելի սիրուած պաշտօնեայ է . և իր երկրին համար ալ շատ մեծ օգուտներ ըրած է . բայց թշնամիները զինքը աչքէ հաներ են . և իրեն մինչև հիմայ գտնուած տարիքներն կարգէն երկու հարգ վար ինկեցունել ուզեր են ։

Փռանսէզ օրագրին Դիպլոմադիք գրեր է որ՝ այսօրւան լուր մը անգամներիս ալ լսուեցաւ Փռանսա և Անգլիա , և ասոր եղաւ . կըկարծուի որ այս անգամս ալ սուտ ելլէ . ամեն թէ որ իշխանութեանց ձգտած ըլլայ նէ՝ միայն այն եղած կ'ըլլայ յանցանքը , որ իր ազգայինները յորդորեց ատարականներուն խնամք ընել , ուստի կ'երևի որ տէրութիւնը նորէն հին գաղափարները ձեռք առած է . Եւրոպացիներուն և ամերիկացիներուն համարձակութիւն պիտի չի տայ . անոնց վաճառականութեանը վնաս պիտի հասցունէ . բայց ասոր ծայրը Չինաց կայսրութեան շատ ծանր վնաս կըրնայ հանել ։

ՆՈՐԱՏԻՊ ԱՍՏԵՂԱՑ
ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ
ԱՐԴ

Մարդս երկրագործներու սորուեցը
ամեն մարդու յարմարցուցած

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱՑ ՏԻԳՐԱՆ ՊԱՊԱԶԵԱՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ Տ. Կ. ՉԱՄՈՒՐՃԵԱՆ
Տպեալ 'ի Կոստանդնուպոլիս
'ի Տպարանի Գ. Յովհաննու Արապեանի

12 ծալ , 376 երեսներով , ... մէջ և ալ մէկ ... 8 ղրուշէ . ... 10 ղրուշէ . ... 12 ղրուշէ ։

Հասարակութեան հաճոյքին կերպով դրած պատուական մէկ բարոյական փիլիսոփայութիւն մը ըլլալուն համար՝ շատ աղէկ կըլլայ որ ամեն մարդ գիրքս պէտք գլուխ առնէ մը մտադրութեամբ կարդայ . ասկէց ըլլալու օգուտը մանաւոր մէկ ասանձնի մը մարդոց յատուկ չէ , ամենայն ամեն մարդու հարկաւոր է ։

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Ուրբաթ 12 Մայիս ։

Լօնտրա	109 ½	110
Մարսիլիա	170	171
Թրիեստ	446	448
Վիեննա	450	451
Ճէնովա	171	
Հօլանտա	360	
Փարիզ	172 ½	

Պոլիս 4 Մայիս ։

Լօնտրա		
3 ամիս ժամանակաւ	110	
Մարսիլիա	171 ½	
Թրիեստ	450	
Վիեննա	451	
Լիվօռնօ	145 ½	243 ½
Ճէնովա	171	

Ի ԶՄԻՒՌՆԻԱ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ